

Komisia rozhodla o výmene dediny Kucany (Mészpest) s vozovkou prechádzajúcou okrajom obce za časť územia Velejte (Veľaty) okrem iného aj preto, aby železničná trať pripadla Československu.

Komisia potom rozhodla, aby obec Čierne Pole (Feketemező) ostala Československu, zatiaľ čo obec Bajánháza (Bajany) by pripadla Maďarsku.

Po prediskutovaní hranice obce Pinkovec (Ungpinkóc) komisia ukončila prácu.

V tých obciach, ktoré tu nie sú uvedené, hranica bezo zmeny sleduje hranicu katastrálneho územia. Tieto úseky hranice sú vyznačené na mapách oboch delegácií v mierke 1 : 75 000, avšak bez konečného stanovenia štátnej hranice.

AMZV ČR, ZÚ Budapešť 1938, kart. 11, f. 251, č. 226/del. 1938. Kópia, strojepis

¹ Présents (pritomní): De la part de la Délégation hongroise (zo strany maďarskej delegácie): Le comte (gróf) P. Teleki, R. Andorka, A. Benisch, L. Thirring, A. Rónay, L. Rakolcai.

De la part de la Délégation tchécoslovaque (zo strany československej delegácie): Š. Janšák, V. Roubík, R. Viest, A. Granatier, K. Rykl, P. Horváth, I. Milecz, M. Turzák.

35

19. november 1938, Budapešť.

List M. Kobra, vedúceho česko-slovenskej delegácie, predsedovi slovenskej vlády J. Tisovi o nesúhlase slovenskej delegácie s výrokmi A. Macha, šéfa propagandy vlády, na adresu politiky maďarskej vlády.

Slovutný pán ministerský predseda.

Ako iste ráčite vedieť, šéf propagandy slovenskej vlády Alexander Mach mal v utorok 15. tohto mesiaca v bratislavskom rozhlase prejav, v ktorom na konci prehlásil, že za dnešných pomerov a okolností môže už ľahšie hovoriť o „maďarských bratoch“, práve tak ako Maďari už dlhší čas nazývajú Slovákov „bratmi“¹.

Tento poľutovaniahodný prejav stal sa práve v dňoch, kedy „maďarski bratia“ pri okupácii odstupeného územia sa dopúšťali hrozných násilností, surovosti, ba môžem povedať zverstiev proti našim slovenským a českým usadlíkom na tomto území. Maďarský minister zahraničných záležitostí, s ktorým som o veci jednal, priznal, že tri osoby boli bez rozsudku popravené a odsúdil tieto zločiny maďarskej soldatesky a civilného obyvateľstva s tým, že vinníci budú po vyšetroaní potrestaní².

Pri tom všetkom sa tiež dozvedám, že spomínaný šéf propagandy pred svojim rozhlasovým prejavom bol tu v Budapešti a že vraj dokonca s niekým o týchto veciach jednal. Nepotrebujem pripomínať, že nenadviazal styk ani s vyslanectvom, ani s členmi česko-slovenskej delegácie, poverenej jednaním s delegátmi vlády maďarskej³.

Ako vyslanec Československej republiky, poverený riadením a koordinovaním komisionálneho jednanía a sprostredkovaním medzi česko-slovenskou delegáciou a maďarskou vládou, dovoľujem si, pán ministerský predseda, čo najúctivejšie upozorniť na to, že postup šéfa slovenskej propagačnej služby sa mi vidí jednak neprístojným, jednak nedôstojným.

Nepristojným preto, že jednal bez vedomia česko-slovenskej delegácie, úradne poverenej predjednaním otázok plynúcich z viedenského arbitrážneho rozhodnutia a že tým spôsobom mohol ľahko skrzyť jej postup a prejudikovať svojimi výrokmi jej stanovisko; nedôstojným preto, že iste-

že sa nezrovnáva s národnou hrdosťou Slovákov alebo Čechov nazývať bratmi tých, ktorí neslýchane barbarickým spôsobom sa previnili proti našim slovenským a českým bratom, ich ženám a deťom. K tomu pravda musím ešte pripomenúť, že týmto nedôstojným lichotením maďarskému seabvedomiu sťažil spomínaný šéf propagačnej služby postup jednania s Maďarmi, ktorí si zaiste urobili o tomto prejave svoj vlastný názor a nezabudnú vyvodit' z neho i dôsledky.⁴

Dovoľujem si preto obrátiť sa na Vás, pán ministerský predseda, s úctivou prosbou, aby ste láskavo tejto otázke venoval svoju vzácnu pozornosť a urobili, čo sám uznáte za vhodné.⁵

Ráčne prijať, pán ministerský predseda, prejav mojej hlbkej úcty.

M. Kobr, v. r.

P. S.

Dodatkom k úvodnému dovoľujem si ešte oznámiť, že na práve skončenom zasadnutí právnej subkomisie pre sťažnosti prehlásila maďarská delegácia úradne, že maďarská vláda vyženie všetkých česko-slovenských kolonistov zo zabratého územia. Kolonistom už vyhnaným potom dá trojdňovú lehotu k návratu a k odvezeniu movitostí. Táto skutočnosť snád' najlepšie osvetľuje iluzórnosť údajných dojednaní pána Macha v Budapešti a najdôkladnejšie vyvracia jeho prehlásenia v tlači a v rozhlase.

V Budapešti 21. novembra 1938.

AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 12, č. 166 246/V1-4/38, Kópia, strojopis.

⁴ A. Mach 13. 11. 1938 nečakane navštívil maďarské hlavné mesto a bez vedomia česko-slovenskej vládnej delegácie sa stretol s niektorými maďarskými vládnymi politikmi a rokoval o situácii slovenskej menšiny na okupovanom území.

V bratislavskom rozhlase o svojej návšteve v Budapešti medziním vyhlásil: „Zo strany Maďarska sa častokrát hovorilo na adresu Slovákov. Vážni a zodpovední maďarskí reprezentanti oslovovali nás pritom ako slovenských bratov. Prežili sme v poslednom čase mnoho bolesti a starostí a – priznajme sa k tomu otvorene – že toto oslovenie sme neradi počuli, lebo my sme nemohli nijako úprimne a od srdca o maďarských bratoch rozprávať, pretože strata, ktorú sme utrpeli, bola príliš veľká a veľký bol tiež počet dobrých Slovákov, ktorí boli pričlenení k Maďarsku. Dnes však, keď sa prvý bôľ upokojil, cítíme, že sa všetko zase obráti k dobru. Pozorujeme aj prvé náznaky, prvé dôkazy. Presvedčili sme sa, že z maďarskej strany sa snažia sťažnosti Slovákov vyslyšať i odstrániť a prehmaty nezodpovedných živlov zastaviť. Boli sme tiež uistení, že sa zodpovedné maďarské kruhy budú snažiť všetko napraviť, čo v posledných dňoch bolo na odstúpenom území na Slovákoch spáchané.

Toto všetko nás teší, a úprimne. Ved' sme na seba odkázaní a musíme sa obojstranne vynasnažiť, že hranice zostanú iba mŕtve formy, cez ktoré tepna života bije.

Na územiach, odstúpených Maďarsku, bolo dnes uverejnené prehlásenie, z ktorého je vidno, že každý, kto by sa proti majetku Slovákov alebo proti slovenskému národu prehršil, bude prisne potrestaný.

Teraz, čo sme sa dozvedeli, že na maďarskej strane nájdeme úprimné porozumenie, najmä ohľadom nápravy spáchaných chýb, berieme to s radosťou na vedomie. Chceme všetko zabudnúť, čo nás bolelo a s dôverou hľadiť do budúcnosti. Postačuje len pohľad na mapu a každý hneď vidí ako silne sme na seba odkázaní. Čas hospodárskeho a kultúrneho približenia začal. Na hospodárskom poli znamená otázka chleba pre nás priamu prácu, Kooperáciu na poli kultúrnom diktuje nám fakt, že v Maďarsku žije niekoľko stotisíc slovenských bratov a aj u nás ostalo dosť maďarských bratov. Ušľachtilá práca a úloha Slovákov v Maďarsku a Maďarov na Slovensku pozostáva v tom, aby bol vystavený most medzi týmito dvoma národmi, týmito obidvoma štátmi, ktoré žijú pohromade už niekoľko sto rokov. Táto práca bude, o tom sme presvedčení, tak Maďarom, ako aj Slovákom prýštit' zo srdca, pretože sme boli posledných 20 rokov kumaráti, ktorí spoločne bojovali za autonómiu...

Po tom všetkom privoľávame vám z úprimného srdca: maďarskí bratia. Poznajte v Slovákoch, bývajúcich pod Karpatmi, ako aj u vás, svojich bratov. Poznajte v nich svojich bratov, svojich bratov vo všedný deň i vo sviatku, vašich bratov pri práci a vo všetkých situáciách života.“ – Citované podľa Slovenskej tlačovej kancelárie, ktorá uverejnila Machovo vyhlásenie v bratislavskom rozhlase v Slovenskom denníku 17. 11. 1938.

² Pozri dok. č. 36.

³ Na internej porade 18. 11. 1938 česko-slovenská vládna delegácia prijala v Budapešti uznesenie, podľa ktorého, keď slovenski členovia komisie koncom týždňa odcestujú do Bratislavy, vyjadria predsedovi slovenskej vlády tiež svoj protest proti obsahu Machovho vyhlásenia. – AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 12, č. 166 218/VI-38.

⁴ Komentáre maďarskej tlače blízkej vláde a na Slovensku maďarský denník Uj Hírek (osobitne Lujza Esterhágy) pozitívne hodnotili návštevu A. Macha v Budapešti a videli v nej odklon od oficiálnej česko-slovenskej vládnej orientácie voči Maďarsku.

⁵ Priamu reakciu J. Tisa na list M. Kobra nepoznáme. Podľa správy E. Druffela z 23. 11. 1938 predseda slovenskej vlády sa sťažoval na výčiny maďarskej vládnej politiky na okupovanom území a podľa neho Machovo zmierlivé gesto voči maďarskej politike sa minulo cieľom. – VHA-I, ND, MZV, PO, ÚŠT, Vzťahy Československu k Maďarsku, č. E 023178.

36

19. november 1938, Budapešť.

Správa česko-slovenského vyslanca M. Kobra o rozhovore s maďarským ministrom zahraničných vecí K. Kányom o politickej situácii na Podkarpatskej Rusi, na odstúpenom teritóriu a o záväzkoch Maďarska vyplývajúcich z viedenského rozsudku.

Tajné!

Dnes jsem měl delší rozhovor s panem Kányou, který se týkal výhradně otázek, o nichž jednají moje dopisy z 11.¹ a 15. t. m.² řízené jménem československé delegace hraběti Telekimu (jichž opisy byly zaslány kurýrem). Jak známo, rozmohlo se zde hnutí, které má za účel získání „společných hranic s Polskem“ připojením Podkarpatské Rusi k Maďarsku měrou neslýchanou³. Všechny deníky, rozhlasové projevy atd. oplývají podrobnostmi, jež hlásí odboj rusínského obyvательства proti čs. vojákům a civilním úřadům, násilnosti a úkrutnosti páchané čs. vojskem a četníky proti Rusínům a Maďarům, srážky mezi četnictvem a obyvatelstvem, při nichž padlo na 40 našich četníků, nedostatek a bídu vedoucí domácí obyvatelstvo k zoufalství atd. atd. Maďari ovšem vyvolávají dojem, že jde o spontánní hnutí domácího obyvatelstva, které dychtí po obnovení tisíciletého spoluzití s maďarským královstvím a které by si přálo vyjádřiti svá přání a své touhy ve formě plebiscitu; proto se tu stal dokonce pokus z iniciativy státního podsekretáře Patakyho, člena maďarské delegace pro společná jednání, o sjednání schůzky mezi Mgr. Vološinem a některým členem maďarské vlády v Debrecině, patrně za účelem získání členů dnešní ukrajinské vlády pro společnou věc. Projev poslance Dr. Fencika v maďarském rozhlasu se přikládá dle zprávy Pester Lloyd⁴; krom toho je známo, že i mukačevský biskup Stojka, který zde na eucharistickém kongresu⁵ vystupoval jako ložární občan republiky a slavjanofil je v Budapešti⁶.

Položil jsem panovi Kányovi otázku takto: Z Vašeho exposé před sněmovnou z 12. t. m. se podává, že maďarské územní požadavky byly splněny vídeňským rozhodnutím 90 %-ně; v této spojitosti jste vyslovil naději, že nastává nyní nové údobí v historii podunajských národů umožňující klidné spoluzití a spolupráci. Leč úsilí po další teritoriální revisi na úkor zbývající části Podkarpatské Rusi, hnutí volající po společných hranicích s Polskem, trpěné, ba podporované nepřímo vládními činiteli, stojí v naprostém rozporu s Vaším projevem. Dlužno nám tedy položit si otázku, zda maďarská vláda pokládá arbitrážní rozhodnutí za konečné vyřešení teritoriální otázky mezi Československem a Maďarskem či nikoli. Je to zásadní otázka, neboť dle Vaší odpovědi zařídí i čs. vláda svůj další postup.